עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' ג סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעי' א וסי' תיא סעי' א:

כט ב מיי' פי"א מהל' חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכא סעי' ג:

ל ג ד מיי' שם פ"ו הל' י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ספל סעי' א:

לא ה מיי' פרק י"ג מה' נזקי ממון הל' טו סמג עשין סו סח טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף א:

לב ו ז ח מיי' שם פרק א הלכה י ופרק ג שם הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף יח וסי' שצ סעיף ג:

ואי דלא אפקרינהו אי לשמואל דאמר [א]כולם מבורו למדנו היינו בור ואי לרב דאמר כולם משורו למדנו היינו שור מאי שנא בור שכן תחלת עשייתו לנזק וממונך ושמירתו עליך הני נמי תחלת עשייתן לנזק וממונך ושמירתן עליך אלא [א]תולדה דבור כבור וכי קאמר רב פפא אתולדה דמבעה מאי ניהו אי לשמואל דאמר מבעה זו שן הא אוקימנא תולדה דשן כשן אי לרב דאמר מבעה זה אדם מאי אבות ומאי תולדות אית ביה וכי תימא אב ניעור תולדה ישן והתנן[ב] [ב]אדם מועד לעולם בין ער בין ישן אלא אביחו וניעו היכי דמי אי בהדי דאזלי קמזקי [ג]כחו הוה אי בתר דנייח בין לרב בין לשמואל [ד]היינו בור אלא תולדה דמבעה כמבעה וכי קאמר רב פפא אתולדה דאש תולדה דאש מאי ניהו אילימא אבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו היכי דמי אי בהדי דאזלו קא מזקי היינו אש מ"ש אש דכח אחר מעורב [ה]בהן וממונך ושמירתו עליך הני נמי כח אחר מעורב בהן וממונך ושמירתן עליך אלא [ו]תולדה דאש כאש וכי קאמר רב פפא אתולדה דרגל רגל הא אוקימנא תולדה דרגל כרגל [ז]בחצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה ואמאי קרי לה תולדה דרגל [ח]לשלם מן העלייה והא מבעיא בעי רבא [ט]דבעי רבא חצי נזק צרורות מגופו משלם או מן העלייה משלם לרבא מבעיא ליה לרב פפא פשיטא ליה לרבא דמבעיא ליה אמאי קרי לה תולדה דרגל [י]לפוטרה ברה"ר: המבעה וההבער כו': מאי מבעה רב אמר מבעה זה אדם ושמואל אמר מבעה זה השן רב אמר מבעה זה אדם דכתיב [1]אמר שומר אתא בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו ושמואל אמר מבעה זה השן דכתיב [2]איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו מאי משמע כדמתרגם רב יוסף איכדין איתבליש עשו אתגלין מטמרוהי ורב מאי טעמא לא אמר כשמואל אמר לך מי קתני נבעה ושמואל מ"ט לא אמר כרב אמר לך מי קתני בועה מכדי קראי לא כמר דייקי ולא כמר דייקי רב מ"ט לא אמר כשמואל תנא [כ]שור וכל מילי דשור ושמואל נמי הא תנא ליה שור אמר רב יהודה תנא שור לקרנו ומבעה לשינו והכי קאמר לא ראי הקרן שאין הנאה להזיקו כראי השן שיש הנאה להזיקה ולא

אי דלא אפקרינהו לשמואל דאמר. התם בהמניח את הכד (לקמן דף כח:) כל תקלה בור הוא ואע"ג דלא הפקיר היינו בור: **ולרב דאמר.** כל תקלה שלא הפקירה משור למדנו מה שור שהוא ממונו ואם הזיק חייב אף כל ממונו אם הזיק חייב: **היינו שור.** ולאו תולדה דבור ניהו ובשור אמרן לעיל תולדה דשור כי שור. ואפי' לשמואל נמי דאמר תולדה דבור ניהו מאי חזית לאוקומי מילתא דרב פפא אתולדה דבור מאי שנא בור דחייב שכן תחילת עשייתו וכו': **הני נמי תחלת עשייתן.** תחילת מה שנעשו בור דהיינו כשהונחו לשם היו עומדים לנזק: **וכי קאמר רב פפא.** תולדה לאו כאב דידה אתולדה דמבעה: פלוגתא דשמואל ורב במבעה לקמן בשמעתין: אדם ניעור היינו אב: **אדם מועד.** ער וישן בשילהי פ"ב: **אלא.** תולדה דאדם היינו כיחו וניעו. כיחו רוק הפה ניעו ליחת החוטם ה)(רוק היוצא מתוך גופיה אגב כח): **אי בהדי דאזלי מזקי.** שנפל על השיראים וטנפום או לתוך המשקין ונמאסו: **כחו הוא.** והיינו אדם גופו וחייב: **אי בתר דנייח.** אחר נוח הרוק לארץ הזיקו שהוחלק אדם בהם: **בין לרב בין לשמואל היינו בור.** דהא ודאי תקלה דאפקרה היא: **ברוח מצויה.** דאי ברוח שאינה מצויה הוי אונס ולא מחייב אבל ברוח מצויה הוי תולדה דאש שהרי אש נמי הרוח מוליכה: **דכח אחר מעורב בה.** והוה ליה לאסוקי אדעתיה: **בחצי נזק צרורות.** שהיתה מהלכת והתיזה צרורות ברגליה ושיברו את הכלים דקי"ל דהלכתא גמירי לה למשה מסיני דממונא הוא ולא קנס ואע"ג דפלגא נזק של נגיחה הוי קנס כדאמרינן לקמן [טו.] האי פלגא נזקא ממונא הוא והלכך לאו תולדה דקרן הוא אלא דרגל דמכח רגל הוא דאתו וכרגל לא הוי דרגל משלם נזק שלם והיינו דרב פפא: **ואמאי קרי לה תולדה דרגל.** הואיל ואינה משלמת כמותה: **לשלם מן העלייה.** שאם הזיקה יותר ממה שהיא שוה משלם הניזק מביתו כי רגל דכתיב בה ברגלו[ה] מיטב שדהו וגו' ולא הויא כי קרן דאין המזיק משלם אלא מגופו כדכתיב (שמות כא) ומכרו את השור החי וחצו את כספו ואם הזיק יותר על כדי דמיו מפסיד הניזק: **ולרבא אמאי קרי לה תולדה דרגל לפוטרו ברה"ר.** כי רגל דרגל אינה חייבת אא"כ נכנסת לרשות הניזק והזיקה דכתיב בה[ה] ושילח את בעירה וביער בשדה אחר והיינו ברשות הניזק: **אמר שומר.** אמר הקב"ה: **אתא בקר.** גאולה לצדיקים: **וגם לילה.** חשך לרשעים אם תשובו בתשובה ותבקשו מחילה בעיו. אלמא באדם כתיב בעיו: **איגליין.** תרגומו של נבעו. אלמא נבעו לשון גילוי הלכך אמר מבעה זה השן דמבעה לשון מגולה הוא דהיינו שן שפעמים מגולה ופעמים מכוסה: **נבעה.** דמשמע הוא עצמו נבעה נגלה מבעה קתני שהוא מבעה דבר אחר: **בועה.** לשון בעיו: **תנא שור לקרנו ומבעה לשינו.** ולקמן [ד.] פריך רגל מאי שייריה: **לא ראי הקרן שאין הנאה כו'.** בעל כרחיך הכי מפרש לא ראי הקרן שאין הנאה להזיקו כראי השן כו' כלומר דאי כתב רחמנא קרן דחייב לא אתיא שן מיניה דקרן אין הנאה להזיקו שן יש הנאה להזיקו:

ולא

משורו למדנו. היינו קרן דשן ורגל פטורין ברה"ר ובאבנו וסכינו אין לחלק בין תמות למועדות דלא שייך לחלק אלא בבעלי חיים וא"ת היכי גמר משור מה לשור שכן ב"ח וכוונתו להזיק ומפרש רשב"ם דאתי מבור ושור ממה הצד ולקמן גבי הצד השוה דקאמר אביי לאתויי אבנו וסכינו לא גרס אי לרב דאמר כולם משורו למדנו היינו שור דלרב א"ש דבמה הצד אתי' כדפרשי' אבל קשה כיון דמבור נמי יליף לפטרו בהו כלים כבור ולקמן בהמניח (דף כח.) מחייב בהו רב כלים גבי נשבר כדו:

וממונך. לאו דוקא גבי בור דלאו ממונא הוא וכן גבי אש [ה]דפשיטא דאם הדליק גדישו של חבירו באש של אחר דחייב:

תולדה ישן. הוה מצי למפרך דלקמן מוקי מתניתין כישן שדרכו להזיק וקרי ליה אב אלא דבלאו הכי פריך שפיר:

והתנן אדם מועד לעולם. לא פריך דישן נמי הוי אב כדדרש עלה בגמרא בפ' כיצד (לקמן דף כו:) מפצע תחת פצע דהא לא מייתי הכא קרא אלא מייתי דהוי כיוצא בו: **כיחו** וניעו. פירש הקונטרס מי האף וקשה לר"ת דבפ' דם הנדה (נדה דף נה: ושם) קתני כיחו וניעו ומי האף ונראה דכיחו הוא היוצא מן הגרון נכח וניעו הוא היוצא מן הפה על ידי נענוע(ט):

לפוטרו ברה"ר. וא"ת אמאי פשיטא ליה טפי מלשלם מן העלייה וי"ל כיון דמן הדין היה משלם נזק שלם ואתי הלכתא דלא משלם אלא חצי נזק אם כן אתי הלכתא להקל ולא להחמיר: **אמאי** קרי לה תולדה דרגל. אע"ג דדמי לרגל כיון שדינה חלוק היה לו לקרות לה שם בפני עצמה: **כדמתרגם** רב יוסף. נקט רב יוסף לפי שהיה בקי בתרגום שיש כמה ענייני תרגום ולא כדפירש בעלמא לפי שהיה סגי נהור ודברים שבכתב אי אתה רשאי לומר על פה ולכך היה אומר תרגום דמשום עת לעשות אמר התם[י] דשרי ואין לך עת לעשות גדול מזה[ה](כ):

לא ראי הקרן שאין הנאה להזיקו. ופשיעה פשע שהיה לו לשמור שורו שנקל היה יכול לשומרו שאין דחוקה להזיק כיון שאין הנאה להזיקה אבל שן שיש הנאה להזיקה הוי כעין אונס שלא היה יכול לשומרה כל כך כיון שהשן דחוק לאכול להנאתו ולא ראי השן שאין כוונתו להזיק ואין יצרה תקפה ונקל יכול לשומרה כראי הקרן דכוונתו להזיק ויצרה תקפה ואין יכול לשומרה כל כך יפה:

מידי

רבינו חננאל

ניהו אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברשות הרבים [והזיקו] ואמרי' היכי דמי אי דאפקרינהו בין לרב ובין לשמואל היינו בור כו' חלוקת רב ושמואל בפ' המניח את הכד בהלכה רנשברה כדו כו' ודחינן נמי ואמרי' כי קאמר רב פפא אתולדה דמבעה כו'. אלא אכיחו וניעו פי' רוקו בליחה עבה או רכה כדאמר [עירובין צט ע"א] בענין תלמיד שרק בפני רבו ואמר כיח ורוק קאמרי'. אי בתר דנייח זה הרוק. ודאי הזורק רוק מפיו מפקיר אותו בין לרב ובין לשמואל היינו בור. [אלא] כי קאמר רב פפא אתולדה דאש והן אבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש הגג ונפלו ברוח מצויה והזיקו: ואקשי' הני כי אש דמו מה אש כח אחר מעורב בה והיא הרוח שמעבירה ומציתה ולולי הרוח לא היתה האש הולכת וסוקת הני נמי כח אחר מעורב בהן והוא הרוח כו'. ואוקימנא כי קאמר רב פפא בתולדה דרגל בחצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה כדתנן [לקמן יז.] היתה מבעטת או שהיו צרורות מנתזות מתחת רגליה ושיברה את הכלים משלם חצי נזק. ואמאי קרי ליה תולדה דרגל לשלם מן העליה. ולרבא דמבעיא ליה אמאי קרי ליה תולדה דרגל לפוטרה ברשות הרבים. פס' והמבעה רב אמר המבעה זה אדם שנאמר אם תבעיון בעיו וקיימא לן כרב דסוגיין דשמעתין כותיה. ולא עוד אלא אמוראי קיימי כותיה ואליבא דידיה שקלי וטרו. ושמואל אמר לך מי כתיב בועה. שמואל אמר זה השן [שנאמר] איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו וכדמתרגם רב יוסף איכדין איתבליש עשו אתגליין מטמרוהי. ורב אמר לך מי קתני נבעה. מכדי קראי לא דייקי לא כרב ולא כשמואל. רב מאי טעמא לא אמר כשמואל. אמר תנא ליה [שור] במתני' וכלל קרנו ושנו ורגלו. ושמואל אמר לך תנא שור והוא הקרן תנא מבעה

מסורת הש"ס

א) [לקמן ו. כח:], ב) לקמן דף כו. [סנהדרין עו.], ג) [כה:, ד) [לקמן יח:], ה) לקמן יח., ו) [לקמן יג:], ז) ס"א אין זה, ח) [שמות כב], ט) [וכ"כ הערוך ערך נע], י) [גיטין ס.], כ) [ועי' תוס' שבת קטו. ד"ה ויכתוב ותוס' מגילה כא: ד"ה במגילה],

תורה אור השלם

1. אֹמֵר שֹׁמֵר אָתָא בֹקֶר וְגַם לָיְלָה אִם תִּבְעָיוּן בְּעָיוּ שֻׁבוּ אֵתָיוּ: ישעיהו כא יב

2. אֵיךְ נֶחְפְּשׂוּ עֵשָׂו נִבְעוּ מַצְפֻּנָיו: עובדיה א ו

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וממונך כו' דפשיטא דאם הדליק. עי' לקמן כב ע"א תוס' ד"ה אשו משום ממונו: ד"ה כדמתרגם רב יוסף וכו'. ואין לך עת לעשות גדול מזה. עי' שבת דף קטו ע"א תד"ה לא נתנו ומהרש"א שם:

מוסף רש"י

וניעו. שניפת מתוך הריאה יוצא דרך הגרון (איכה ג מח). **בחצי נזק צרורות.** בהמה שהיתה מהלכת והיו צרורות מנתזין מתחת רגליה ושיברו את הכלים, משלמת חצי נזק ולמ"ש שאין זה שינוי, דהא אורחה בכך והוא תולדה דרגל ולא תולדה דקרן ממה והכי לשלומי נזק שלם, הלכה למשה מסיני היא דלא נזק, והכא חצי נזק ממונא הוא, דהא לאו תולדה דקרן היא (שבועות לג.). דהלכתא גמירי לה. מסיני, שהיא תולדה של רגל ופטורה ברה"ר כי רגל, ומזיק רגל לאו קנסא ניהו אלא ממונא, שהרי מועדת מתחילתה והני צרורות הוא דאקיל רחמנא (כתובות מא.).